

### Sprawozdanie z prac Zespołu Nauk Pomocniczych Historii i Edytorstwa przy Komitecie Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk w latach 2014–2019

W okresie sprawozdawczym zorganizowano cztery zebrania Zespołu Nauk Pomocniczych Historii i Edytorstwa [dalej: NPHiE] oraz trzy konferencje. Pierwsze zebranie w minionej kadencji odbyło się 14 XII 2014. Jego głównym celem było ustalenie harmonogramu i form pracy Zespołu. Przebieg zebrania oraz poczynione ustalenia zostały szczegółowo opisane w sprawozdaniu z pierwszego roku pracy Zespołu NPHiE, opublikowanym w „Studiach Źródłoznawczych”, 53, 2015, s. 243–246. Podjęliśmy wówczas decyzję, że zebrania oraz konferencje organizowane przez Zespół będą odbywały się nie częściej niż raz do roku. Motywowane było to tym, że środowisko badaczy nauk pomocniczych historii jest bardzo aktywne, odbywa się wiele ogólnopolskich i lokalnych konferencji oraz zebrań poświęconych tej tematyce, w które często zaangażowani bywają członkowie Zespołu; celem było uniknięcie nadmiaru przedsięwzięć, prowadzącego do ich dewaluacji. Problem ten zostanie szerzej omówiony w końcowej części sprawozdania.

Drugie posiedzenie Zespołu NPHiE odbyło się 10 XII 2015. W czasie obrad omówiono następujące punkty: 1) sprawozdanie z obrad sekcji „Dyscypliny nauk pomocniczych archeologii i historii wobec wyzwań XXI wieku” toczonych podczas V Kongresu Mediewistów Polskich, Rzeszów, 20–24 IX 2015 (referował Marek Adamczewski); 2) sprawozdanie z przebiegu konferencji „Dydaktyka nauk pomocniczych historii”, Kazimierz Dolny, 23–24 XI 2015 (referowała Aleksandra Jaworska); 3) dyskusja na temat organizacji konferencji „Źródła – źródłoznawstwo – nauki pomocnicze historii”; 4) sprawa listu Zespołu NPHiE do ministra administracji i cyfryzacji dotyczącego nieprawidłowości w działalności Komisji Heraldycznej (referował Zenon Piech). W drugiej części obrad został wygłoszony wykład Zenona Piecha i Wojciecha Drelicharza *Współczesna heraldyka samorządowa – anatomia zmarnowanej szansy*. Obrady zakończyła dyskusja oraz wolne wnioski.

Trzecie posiedzenie Zespołu NPHiE odbyło się 12 IV 2019. W czasie zebrania przedyskutowano następujące punkty: 1) omówienie przygotowań do sympozjum nauk pomocniczych historii na XX Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich, Lublin, 19–21 IX 2019 (referowali Zenon Piech i Krzysztof Skupieński), po czym nastąpiła dyskusja na temat organizacji obrad sympozjum; 2) podsumowanie konferencji „Źródła, źródłoznawstwo, nauki pomocnicze historii. Część I”, Warszawa, 9 III 2018 (referował Zenon Piech) (programy obydwu konferencji oraz omówienie ich przebiegu zostaną przedstawione w drugiej części sprawozdania); 3) podsumowanie sympozjum „Znaczenie i miejsce nauk pomocniczych historii w naukach

historycznych”, Poznań, 24–25 V 2018 (referował Paweł Stróżyk); 4) stan prac nad korektą znaków Rzeczypospolitej Polskiej (referował Jan Wroniszewski). Obrady zakończyła dyskusja oraz wolne wnioski.

Czwarte posiedzenie Zespołu NPHiE odbyło się 5 XII 2019. W czasie obrad omówiono następujące punkty: 1) podsumowanie obrad sympozjum „Nauki pomocnicze historii – nowa perspektywa źródłoznawcza” na XX Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich, Lublin, 19–21 IX 2019 (referował Zenon Piech); 2) podsumowanie pracy Zespołu NPHiE w kadencji 2014–2019; 3) dyskusja o formach pracy Zespołu w kolejnej kadencji (2020–2023).

Wszystkie zebrania Zespołu NPHiE odbywały się w Instytucie Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN w Warszawie i były prowadzone przez Zenona Piecha. W imieniu członków Zespołu pragnę w tym miejscu złożyć podziękowanie Dyrekcji Instytutu za tradycyjną gościnę. Dziękujemy też prof. Andrzejowi Rachubie za techniczną pomoc w przygotowaniu każdego z zebrań.

Zgodnie z planem głównymi przedsięwzięciami Zespołu NPHiE w minionej kadencji była organizacja trzech konferencji, które odbyły się w latach 2014, 2018 i 2019: 1) sympozjum przedjazdowe „Warsztat naukowy historyka. Nauki pomocnicze historii i archiwistyka” na XIX Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich, Szczecin, 17 IX 2014; 2) konferencja „Źródła – źródłoznawstwo – nauki pomocnicze historii. Część I”, Warszawa, 9 III 2018, Instytut Historii PAN; 3) sympozjum „Nauki pomocnicze historii – nowa perspektywa źródłoznawcza” na XX Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich, Lublin, 20 IX 2019.

Pierwszym przedsięwzięciem zorganizowanym przez Zespół NPHiE było sympozjum przedjazdowe „Warsztat naukowy historyka. Nauki pomocnicze historii i archiwistyka” na XIX Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich, Szczecin, 17 IX 2014. Jego organizatorami byli: prof. dr hab. Antoni Barciak, prof. dr hab. Maria Koczerska, dr hab. Zenon Piech, prof. UJ, przy współpracy dr Agnieszki Gut. Obrady odbywały się w budynku Ratusza Staromiejskiego. Podczas obrad wygłoszono 13 referatów. Szczegółowy program obrad sympozjum wyglądał następująco: 1) dr Anna Adamska (Uniwersytet w Utrechcie), *Badania warsztatowe w zachodnioeuropejskiej historiografii*, 2) prof. dr hab. Tomasz Jurek (IH PAN), *Warsztat historyka piśmiennosci pragmatycznej i kultury oralnej w średniowieczu i wczesnej epoce nowożytnej*, 3) dr hab. Krzysztof Skupieński, prof. UMCS, *Klasyczna i nowoczesna dyplomatyka – światowe i polskie trendy*, 4) dr hab. Wojciech Drelicharz (UJ), *Badania nad średniowiecznym dziejopisarstwem a program edytorski Monumenta Poloniae Historica*, 5) dr hab. Jan Wroniszewski, prof. UMK, *Warsztat historyka społeczeństwa średniowiecznego. Metoda genealogiczna*

w badaniach nad dziejami średniowiecznego osadnictwa, 6) dr hab. Zenon Piech, prof. UJ, *Archeologia prawna czy nauka o znakach władzy? Zakres badań, osiągnięcia, perspektywy*, 7) dr Piotr Węcowski (UW), *Warsztat badacza historii monarchii Jagiellonów*, 8) dr hab. Waldemar Chorążyczewski, prof. UMK, *Polska kancelaria królewska czasów nowożytnych – białe plamy w zakresie źródeł i literatury przedmiotu*, 9) prof. dr hab. Maria Koczerska (UW), *Warsztat badacza historii Kościoła w Polsce średniowiecznej i nowożytnej: zakres badań i ich perspektywy oraz potrzeby edytorskie*, 10) dr hab. Marek D. Kowalski (UJ), *Źródła proveniencji papieskiej w warsztacie historyka Polski średniowiecznej – kompetencje badacza, stan obecny i potrzeby w zakresie edycji; metody edytorskie*, 11) prof. dr hab. Antoni Barciak (UŚ), *Nauki pomocnicze historii w badaniach śląskoznawczych*, 12) dr Hubert Wajs (AGAD), *Jak powstaje warsztat nowoczesnego archiwisty na przykładzie AGAD*, 13) dr Agnieszka Gut (Uniwersytet Szczeciński), *Metodologiczne problemy w badaniach nad dyplomatyką wschodniopomorską do 1309 r.*

Jak widać z przedstawionego programu, obrady sympozjum objęły szeroki zakres tematyczny, koncentrując się przede wszystkim na źródłach pisanych z kręgu świeckiego (w szczególności władzy królewskiej oraz książęcej) i kościelnego, na poziomie centralnym i lokalnym, w kontekście europejskim. Referenci reprezentowali osiem ośrodków, przede wszystkim uniwersyteckich, ale także IH PAN oraz AGAD (Kraków – trzech referentów, Warszawa – trzech, Toruń – dwóch, Poznań, Lublin, Katowice, Szczecin i Utrecht – po jednym). Obradom towarzyszyła długa dyskusja zakończona wspólną kolacją na Rynku Staromiejskim. Było to jedno z najlepszych sympozjów zjazdowych nauk pomocniczych historii, o ogromnej intensywności i wysokim poziomie merytorycznym. Niestety pomimo wysiłku organizatorów materiały sympozjum nie ukazały się drukiem.

Konferencja „Źródła – źródłoznawstwo – nauki pomocnicze historii. Część I” odbyła się w Warszawie 9 III 2018. Współorganizatorem konferencji był Zakład Badań Źródłoznawczych i Edytorstwa Instytutu Historii PAN. Była to pierwsza część konferencji, drugą zaplanowano na 2020 r. (w 2019 odbywały się obrady sekcji nauk pomocniczych historii na XX Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich w Lublinie i nie chcieliśmy kumulować dwóch konferencji w jednym roku). Z powodu pandemii druga część konferencji nie odbyła się. Zostanie przeprowadzona po jej zakończeniu.

Podczas konferencji ogłoszono siedem referatów: 1) dr hab. Zenon Piech, prof. UJ, *Nauki pomocnicze historii – nowa perspektywa*, 2) dr hab. Wojciech Drelicharz, prof. UJ, *Dokończenie Monumenta Poloniae Historica – Series Nova a rozwój nauk pomocniczych historii*, 3) dr hab. Piotr Węcowski (UW), *Kopiarusze średniowieczne – źródło niedocenione*, 4) dr hab. Edward Skibiński, prof. UAM, *O źródle historycznym, jego budowie i rodzajach (wybrane aspekty)*, 5) dr Marek Wójcik (UWr), „...cornu cervinum in scuto...”. *W stronę syntezy heraldyki rycerstwa śląskiego (rekonosans badawczy)*, 6) dr hab. Marcin Hlebionek, prof. UMK, *Dokumenty wielopieczątne oczyma sfragistyka. Wybrane przykłady*, 7) dr Piotr Pokora (UAM), *Bibliologia jako nauka pomocnicza historii. Refleksje źródłoznawcze i dydaktyczne*.

Celem konferencji była refleksja nad współczesnym statusem nauk pomocniczych historii oraz ich relacjami ze

źródłoznawstwem. Punktem wyjścia stała się uwaga prof. Brygidy Kürbis, że pojęcia „źródłoznawstwo” „używamy przy łada sposobności i to niejednoznacznie”. Celu tego nie udało się jednak osiągnąć, mimo że opracowanie programu konferencji zostało poprzedzone rozesłaniem członkom Zespołu „też do dyskusji”, zwracających uwagę na konieczność uwzględnienia w referatach aspektu źródłoznawczego. Współczesne nauki pomocnicze historii wymagają pewnej „modernizacji”, mocniejszego włączenia się do uprawianych współcześnie metod i kierunków badań historycznych. Jedną z takich dróg otwiera źródłoznawstwo. Musi jednak nastąpić ujednoznacznienie tego pojęcia, przedyskutowanie jego rozumienia przez poszczególnych badaczy, określenie jego relacji z naukami pomocniczymi historii jako zespołem dyscyplin, a także z poszczególnymi dyscyplinami.

Zaproszeni referenci skupili się raczej na monograficznym przedstawieniu badanych przez siebie tematów, chociaż należy podkreślić wysoki walor tych wystąpień, opartych na badaniach źródłowych. Problematyka źródłoznawstwa oraz jego relacji z naukami pomocniczymi historii zdecydowanie mocniej wybrzmiała w czasie dyskusji, ukazując polaryzację stanowisk. Dyskusja ta powinna być kontynuowana.

Omawiane spotkanie nawiązywało do konferencji „Tradycje i perspektywy nauk pomocniczych historii w Polsce”, która odbyła się w Krakowie w 1993 r. (publikacja materiałów z konferencji: Kraków 1995) i miała być próbą refleksji nad statusem nauk pomocniczych historii po upływie ćwierćwiecza od tego wydarzenia. W czasie konferencji ogłoszono siedem referatów, a referenci reprezentowali pięć ośrodków akademickich (Kraków, Warszawa, Poznań, Wrocław, Toruń). Doświadczenia pierwszej części konferencji powinny zaowocować lepszym przemyśleniem i przygotowaniem jej kontynuacji.

Trzecim ważnym przedsięwzięciem zorganizowanym przez Zespół NPHiE było sympozjum „Nauki pomocnicze historii – nowa perspektywa źródłoznawcza” w trakcie XX Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Lublinie 20 IX 2019. Organizatorami sympozjum byli prof. dr hab. Maria Koczerska (UW), prof. dr hab. Antoni Barciak (UŚ) i dr hab. Zenon Piech, prof. UJ.

Według zaleceń organizatorów Zjazdu obrady poszczególnych sympozjów powinny były mieć ściśle określoną strukturę i składać się z dwóch referatów wiodących oraz panelu dyskusyjnego. Biorąc pod uwagę te uwarunkowania, wypracowaliśmy w Zespole NPHiE nieco zmodyfikowaną formułę obrad. Jej posiedzenie otwierały dwa referaty wiodące, a następnie odbył się panel dyskusyjny „Nauki pomocnicze historii u progu XXI wieku – wielka zmiana”, na który zamówiliśmy sześć głosów dyskusyjnych dotyczących wiodących problemów współczesnych nauk pomocniczych historii. Te głosy w dyskusji spełniły funkcję wprowadzenia do właściwej dyskusji z udziałem wszystkich uczestników sympozjum.

Szczegółowy program obrad sympozjum wyglądał następująco.

Referaty wiodące: 1) prof. dr hab. Tomasz Jasiński (UAM, PAN Biblioteka Kórnicka), prof. dr hab. Tomasz Jurek (IH PAN), *Od średniowiecznego dokumentu i kroniki do tekstu elektronicznego*; w istocie były to dwa osobne referaty pod wspólnym tytułem (by uczynić zadość wymogom zjazdowym). Jedno wystąpienie poświęcone było średniowiecznym kronikom, w szczególności *Kronice* Anonima Galla,

drugie zaś średniowiecznym dokumentom; 2) prof. dr hab. Krzysztof Skupieński (UMCS), *Nauki pomocnicze historii w XXI wieku – wielka zmiana*.

Panel dyskusyjny: 1) dr Anna Adamska (Uniwersytet w Utrechcie), *Czy badania nad kulturą pisma i komunikacją społeczną stanowią nową szansę dla nauk pomocniczych historii?*, 2) dr hab. Wojciech Drelicharz (UJ), *Nowoczesne badania nad polskim dziejopisarstwem* (z powodu nieobecności prelegenta referat odczytany przez Zenona Piecha), 3) dr hab. Paweł Stróżyk, prof. UAM, *Nowoczesne źródłoznawstwo historyczne*, 4) dr hab. Bogumił Szady, prof. KUL, *Geografia historyczna jako nauka pomocnicza historii wobec zwrotu przestrzennego w humanistyce i naukach społecznych*, 5) prof. dr hab. Jan Wroniszewski (UMK), *Genealogia w badaniach społecznych*, 6) dr hab. Piotr Węcowski (UW), *Dydaktyka nauk pomocniczych historii – teoria i praktyka*. Obrady sympozjum oraz dyskusję prowadził Zenon Piech.

Wygłoszone wystąpienia stały się punktem wyjścia do długiej i burzliwej dyskusji. Była ona na tyle intensywna, że jej przebieg przedłużył się o półtorej godziny w stosunku do zaplanowanego czasu. Po zakończeniu obrad, już w niewielkim gronie, uczestnicy sympozjum oraz uczniowie złożyli kwiaty na grobie prof. Józefa Szymańskiego.

Pamiętając o fasku publikacji materiałów z XIX Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Szczecinie, organizatorzy dołożyli wszelkich starań, by zebrać materiały z lubelskiego sympozjum i przekazać je do druku. Obecnie oczekują one na publikację w materiałach zjazdowych.

Podkreślić należy, że aby wprowadzić sympozjum nauk pomocniczych historii do programu Zjazdu, konieczne były długotrwałe zabiegi. Zakończyły się one powodzeniem tylko dzięki usilnym zabiegom prof. Antoniego Barciaka (członka Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historycznego), który – przy wsparciu przewodniczącego Zespołu NPHiE – prowadził długotrwały lobbing w tym zakresie. Wymagało to wielu rozmów i argumentacji, ale w końcu nasze stanowisko zostało przyjęte. Świadczy to, że pozycja nauk pomocniczych historii w ramach nauk historycznych wymaga stałej troski i przekonywania naszych koleżanek i kolegów o ich dużym znaczeniu dla badań historycznych.

Przystępując do planowania prac Zespołu NPHiE, zastanawialiśmy się, jak skorelować jego działalność z naukowymi przedsięwzięciami organizowanymi przez inne ośrodki. Zdecydowaliśmy się organizować obrady nie częściej niż raz do roku, uwzględniając przy tym również działalność innych ośrodków, tak aby wydarzenia nie wchodziły ze sobą w kolizję.

Na końcu sprawozdania chciałbym wyliczyć najważniejsze z tych przedsięwzięć, które nie były organizowane przez Zespół NPHiE, ale członkowie Zespołu często byli w nie zaangażowani jako współorganizatorzy bądź referenci. Dzięki temu zyskamy pełniejszy obraz działalności naszego środowiska w latach 2014–2019.

Szczególnie ważne było uwzględnienie w tym kalendarzu cyklicznych konferencji nauk pomocniczych historii organizowanych w Kazimierzu Dolnym przez Zakład Nauk Pomocniczych Historii UMCS w Lublinie, w ramach cyklu „Sympozjów nauk dających poznać źródła historyczne” zainicjowanych przez prof. Józefa Szymańskiego. W okresie sprawozdawczym zorganizowano dwie konferencje z tego cyklu. 23–24 XI 2015 odbyła się konferencja „Dydaktyka

nauk pomocniczych historii”, której materiały zostały opublikowane we „Wschodnim Roczniku Humanistycznym” (14, 2017, nr 2 oraz 15, 2018, nr 2). 25–26 X 2018 odbyła się konferencja „Herb w kulturze”. Materiały po tych obradach zostały opublikowane w „Roczniku Polskiego Towarzystwa Heraldycznego” (nowej serii, 18 [29], 2019 oraz 19 [30], 2020). Problematyce heraldycznej poświęcono także dwie inne konferencje. 22–24 VI 2017 odbył się I Kongres Heraldyki Polskiej, zorganizowany przez Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Heraldycznego we współpracy z Narodowym Centrum Kultury. Materiały Kongresu zostały opublikowane w „Roczniku Polskiego Towarzystwa Heraldycznego” (nowej serii, 16 [27], 2017 oraz 17 [28] 2018).

W czasie obrad konferencji „Herb w kulturze” podjęto m.in. sprawę realizacji nowego opracowania graficznego Orła Białego jako herbu państwa polskiego. W związku z tym w imieniu środowiska historyków heraldyków sformułowano oświadczenie skierowane do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, deklarujące współpracę w pracach nad znakami państwowymi. Oświadczenie zostało podpisane w imieniu organizatorów konferencji przez prof. Krzysztofa Skupieńskiego, w imieniu Polskiego Towarzystwa Heraldycznego przez jego prezesa dr hab. Sławomira Górzyńskiego, a także dr hab. Zenona Piecha, prof. UJ, przewodniczącego Zespołu NPHiE, i opublikowane w „Roczniku Polskiego Towarzystwa Heraldycznego” (nowej serii, 18 [29], 2019, s. 3–4). Temat ten powrócił także w czasie dyskusji na konferencji „Orzeł Biały, ale jaki?”. Problematyka ta szerzej była referowana przez prof. Jana Wroniszewskiego, wiceprzewodniczącego Komisji Heraldycznej przy MSWiA, na posiedzeniu Zespołu NPHiE 12 IV 2019.

1 XII 2018 odbyła się w Rybniku konferencja „Orzeł Biały, ale jaki? Stylistyka godła Polski na przestrzeni wieków”. Jej organizatorami było Muzeum w Rybniku (dr Elżbieta Bimmler-Mackiewicz) oraz Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Heraldycznego. Ponieważ materiały konferencji nie ukazały się drukiem, warto przynajmniej odnotować jej program. W czasie konferencji wygłoszono siedem referatów: 1) dr hab. Aleksandra Jaworska, *Orzeł Piastów*, 2) dr Małgorzata Kaganiec, *Orzeł Piastów śląskich*, 3) dr hab. Zenon Piech, prof. UJ, *Orzeł Jagiellonów*, 4) dr hab. Przemysław Mrozowski, prof. UKSW, *Orzeł królów elekcyjnych*, 5) dr hab. Sławomir Górzyński, prof. Uniwersytetu Opolskiego (Polskie Towarzystwo Heraldyczne), mgr Grzegorz Trafalski (Uniwersytet Łódzki), *Orzeł w wieku XIX*, 6) dr hab. Henryk Seroka, prof. Jan Wroniszewski, *Herb Rzeczypospolitej Polskiej – projekt Komisji Heraldycznej MSWiA*.

W latach 2015–2016 odbyły się obrady IV i V Seminarium Sfragistycznego pod wspólnym tytułem „Pieczęcie kościelne”, zorganizowane i prowadzone przez Zenona Piecha z Zakładu Nauk Pomocniczych Historii UJ (Kraków, 12 V 2015, 18 XI 2016). W sumie w czasie obrad obydwu seminariów wygłoszono 20 referatów, którym towarzyszyła jak zwykle intensywna i inspirująca dyskusja. Sprawozdanie z obrad obydwu seminariów zostało opublikowane przez Jakuba Rogulskiego („Studia Źródłoznawcze”, 55, 2017, s. 311–314). Problematyka sfragistyczna podejmowana jest również w ramach Forum Sfragistycznego odbywającego się w Ciężeniu. W latach 2012–2019 odbyło się siedem posiedzeń z tego cyklu. Materiały II Forum Sfragistycznego ukazały się drukiem (*Inskrypcje na*

*pieczęciach. Treści, formy, funkcje*, red. P. Pokora, M. Hlebionek, T. Kałuski, Poznań 2016).

Jak widać z powyższego zestawienia, szczególnym zainteresowaniem cieszy się w ostatnich latach problematyka heraldyczna i sfragistyczna. Znajduje to odzwierciedlenie także w intensywnej działalności trzech oddziałów Polskiego Towarzystwa Heraldycznego: warszawskiego działającego we współpracy z Zarządem Głównym, krakowskiego oraz poznańskiego. Zebrania naukowe odbywają się mniej więcej w cyklu miesięcznym, a ich tematyka dotyczy nie tylko heraldyki i genealogii, lecz także dyscyplin pokrewnych.

W Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu przy Zakładzie Źródłoznawstwa i Nauk Pomocniczych Historii bardzo intensywnie działa Seminarium im. prof. Brygidy Kürbis, prowadzone przez profesorów Edwarda Skibińskiego oraz Pawła Stróżyka. Szczególnie cenne było zorganizowane w tym środowisku Sympozjum „Znaczenie i miejsce nauk pomocniczych historii w naukach historycznych”, które odbyło się w Poznaniu 24–25 V 2018. Obrady podzielone były na trzy panele i miały charakter dyskusji zogniskowanych wokół tematyki sygnalizowanej przez referaty wprowadzające: panel I: referat wprowadzający Edwarda Skibińskiego pt. *Nauki pomocnicze historii w procedurach badania historycznego*, panel II: referat wprowadzający Pawła Stróżyka pt. *Kanon nauk pomocniczych historii od XVIII do początku XXI wieku*, panel III: referat wprowadzający Macieja Dorny pt. *Nauki pomocnicze historii we współczesnych programach uniwersyteckich studiów historycznych*.

Do dyskusji zaproszono imiennie 26 historyków (nie wszyscy skorzystali z zaproszenia) reprezentujących 12 ośrodków, przede wszystkim uniwersyteckich, ale także Instytut Historii PAN oraz AGAD. Wśród zaproszonych było ośmiu członków Zespołu NPHiE. Również jeden z organizatorów sympozjum (dr hab. Paweł Stróżyk, prof. UAM) jest członkiem Zespołu. Na podkreślenie zasługuje duża ilość czasu przeznaczona na dyskusję. W poszczególnych panelach kształtowało się to następująco (według programu sympozjum): panel I – 3 godz. 45 min, panel II – 3 godz. 15 min, panel III – 3 godz. 15 min, a zatem w sumie ponad 10 godzin dyskusji, a do tego trzeba dodać też dyskusje kulturowe. Odnotowuję to skrupulatnie, bo najczęściej na konferencjach brakuje czasu na dyskusję, a to była chyba najdłuższa debata na temat nauk pomocniczych historii, pozwalająca w sposób nieskrępowany wyrazić poglądy badaczy prezentujących różne środowiska. (Zwięzłą informację na temat sympozjum podał P. Stróżyk, *Sympozjum „Znaczenie i miejsce nauk pomocniczych historii w naukach historycznych”*, w: *Historia na Uniwersytecie Poznańskim. Od Seminarium Historycznego do Instytutu Historii (1919–1969)*, red. K. Balbuza, J. Dobosz, D. Konieczka-Słowińska i in., Poznań 2019, s. 358, tam też wykaz uczestników, którzy wzięli udział w sympozjum).

Odnotować należy, że niektóre nauki pomocnicze historii mają swoje specjalistyczne konferencje. Przykładowo temat dyplomatyki podejmowany jest m.in. na konferencjach z cyklu *Bellicullum diplomaticum*, a zagadnienia edytorskie w cyklu konferencji *Editiones sine fine* organizowanych przez Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu. Dwie spośród dyscyplin wliczanych do nauk pomocniczych historii (bibliologia i numizmatyka) mają swoje odrębne komisje działające w ramach Komitetu Nauk Historycznych PAN: Komisję Historii

i Kultury Książki oraz Komisję Studiów Numizmatycznych. Zarówno bibliolodzy, jak i numizmatycy organizują konferencje poświęcone różnym aspektom zgłębianej przez nich tematyki. Nie wyczerpuje to oczywiście wszystkich inicjatyw realizowanych przez środowisko badaczy nauk pomocniczych historii.

Bardzo ważną rolę w integracji tego środowiska pełni rocznik „*Studia Źródłoznawcze*”, który jest tradycyjnie wiodącym czasopismem publikującym teksty poświęcone naszym dyscyplinom. Równie ważna jest też działalność organizacyjna czasopisma. Raz do roku, zazwyczaj w grudniu, odbywają się posiedzenia Rady Redakcyjnej. W pierwszej części poświęcone są one dyskusji nad przygotowaniem do publikacji kolejnego numeru „*Studiów*”, w drugiej odbywa się posiedzenie kapituły Nagrody „*Studiów Źródłoznawczych*” im. Stefana Krzysztofa Kuczyńskiego. Członkowie Rady Redakcyjnej oraz Komitetu Redakcyjnego są jednocześnie członkami jury Nagrody. Wiegodzinne zebrania Rady Redakcyjnej oraz posiedzenia jury Nagrody to nieustająca dyskusja o naukach pomocniczych historii, ich historii, współczesnym statusie oraz perspektywach. Istnieje silny związek pomiędzy składem Rady Redakcyjnej a członkostwem w Zespole NPHiE. Spośród 16 członków Rady Redakcyjnej pięciu należy do Zespołu NPHiE. Równocześnie członkowie Zespołu, prof. dr hab. Maria Koczerska (do 2020, obecnie dr. hab. Piotr Węcowski) oraz prof. dr hab. Andrzej Rachuba, są redaktorami naczelnymi pisma. Korzystając z tej „unii personalnej”, starałem się organizować zebrania Zespołu w przeddzień posiedzenia Rady Redakcyjnej, co gwarantowało dwudniowe spotkanie poświęcone naszym dyscyplinom.

W podsumowaniu stwierdzić należy, że walorem pracy Zespołu NPHiE była organizacja systematycznych spotkań środowiska specjalistów w zakresie nauk pomocniczych historii, służąca jego integracji, lepszemu przepływowi informacji, dyskusjom o wiodących problemach naukowych, dydaktycznych i organizacyjnych stojących przed naszymi dyscyplinami oraz prezentacji osiągnięć badawczych poszczególnych ośrodków.

Dyskusje, często burzliwe, wykazywały dużą polaryzację poglądów, dotyczącą nawet tak fundamentalnych spraw, jak kanon nauk pomocniczych historii, a także definicja Źródłoznawstwa, jego zakres oraz relacje z naukami pomocniczymi historii. Duża liczebność Zespołu (24 członków) gwarantowała reprezentatywność poszczególnych środowisk oraz różnych dyscyplin pomocniczych historii. Jednak część członków Zespołu, pomimo deklaracji gotowości współpracy, albo jej nie podjęła, albo udzielała się w stopniu minimalnym.

Konstytuowanie się Komisji NPHiE w nowej kadencji (2020–2023) stało się okazją do zweryfikowania składu personalnego tego gremium. Do współpracy zaproszono trzech nowych członków (o statusie współpracowników), mając nadzieję na ich aktywny udział w działalności Komisji.

W obecnej kadencji władze PAN wyraziły zgodę na powrót do tradycyjnej nazwy komisji. Jednocześnie zgodnie z obowiązującym regulaminem PAN zarządzono, że skład poszczególnych komisji nie może przekraczać liczby dziesięciu członków. Władze PAN dopuszczają za to możliwość organizowania spotkań, w których może brać udział nieograniczona liczba zaproszonych ekspertów. Podobnie jak inne komisje działające w ramach Komitetu Nauk Historycznych PAN, skorzystaliśmy z tych uprawnień, powołując na stałe grupę dziesięciu ekspertów – współpracowników Komisji, którzy będą traktowani na równi z jej członkami. Nowy skład Komisji NPHiE

został ustalony w konsultacji z wiceprzewodniczącą Komisji prof. dr hab. Marią Koczerską na podstawie składu personalnego Zespołu NPHiE minionej kadencji, który został dodatkowo uzupełniony o trzech współpracowników.

Komisja Nauk Pomocniczych Historii i Edytorstwa w latach 2020–2023 będzie pracowała w następującym składzie: przewodniczący – dr hab. Zenon Piech, prof. UJ; zastępca przewodniczącego – prof. dr hab. Maria Koczerska (UW); sekretarz – dr hab. Marcin Starzyński, prof. UJ; członkowie – prof. dr hab. Antoni Barciak (UŚ); dr hab. Wojciech Drelicharz, prof. UJ; prof. dr hab. Tomasz Jasiński (UAM, PAN Biblioteka Kórnicka); prof. dr hab. Tomasz Jurek (IH PAN, Poznań); prof. dr hab. Andrzej Rachuba (IH PAN, Warszawa); dr hab. Paweł Stróżyk, prof. UAM; dr hab. Piotr Węcowski

(UW); współpracownicy – dr hab. Marek Adameczewski, prof. Uniwersytetu Łódzkiego; dr hab. Marcei Antoniewicz, prof. Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie; prof. dr hab. Sławomir Gawlas (UW); dr hab. Tomisław Giergiel (UMCS); dr hab. Marcin Hlebionek, prof. UMK; prof. dr hab. Krzysztof Skupieński (UMCS); dr hab. Bogumił Szady, prof. KUL; dr hab. Marek L. Wójcik (UWr); prof. dr hab. Jan Wroniszewski (UMK); prof. dr hab. Rościsław Żerelik (UWr).

*Zenon Piech  
Instytut Historii  
Uniwersytet Jagielloński  
Kraków*